

z třídního kontextu anglických dějin 18. a 19. století a navíc je v nich výslovně popřena úloha tělovýchovy té doby pro militaristické účely.

Většina dalších zařazených studií, věnovaných vztahu mezi sportem a socializací jedince, třídním a rasovým problémům ve sportu či otázkám profesionálního sportu, se spíše blíží druhému extrému, totiž přílišnému empirismu, který často autorům „brání“ vyslovit jednoznačné generalizace i tam, kde jsou pro marxisticky orientovaného čtenáře samozřejmé. Platí to bohužel i o dvou snad nejlepších statích celého výboru, jmenovitě o studii o sociální stratifikaci a mobilitě mezi mladými (západo-)německými sportovci od G. Lüscheny a o studii „Černoši v baseballu“ R. H. Boyleho. Přesto však jejich empirické výsledky přesvědčivě dokazují, že sport v kapitalistickém systému v zásadě odráží vzorce nerovnosti, obsažené v celé společnosti, že v těchto podmínkách nijak podstatněji neposiluje přátelské vztahy mezi příslušníky různých sociálních tříd a vrstev a že ani on nedokáže v USA integrovat černochoy s bělošskou pospolitostí.

Nedostatkem výboru je konečně také jeho „geografická“ omezenost; angloameričtí autoři zde mají naprostou převahu, zatímco „zbytek světa“ je reprezentován vedle Huizingy po jednom příspěvkem francouzským, západoněmeckým a finským. Znamená to, že jsou zde opomenuti nejenom autoři socialističtí, nýbrž i kritičtí autoři buržoazní, ačkoliv úvahy typu Dumazedierových odstavců o masovém sportovním diváctví ze „Společnosti volného času“ by zde byly rozhodně na místě. Rovněž skutečnost, že právě Dunning jako pořadatel výboru nenačrtl ani v náznavu pojítka, která váží sport s problematikou volného času, je přinejmenším překvapivá.

Recenzovaná kniha je tak ve skutečnosti jen kaleidoskopem několika víceméně zajímavých nápadů, postřehů a izolovaných útržků poznání o daném tématu; a to je i na průměr západní sociologie přece jen málo. Snad jen jediný podstatnější moment sborníku stojí za pozitivnější glosu; pořadatel zřejmě vycházel z úvahy, že po díle sáhnou i nesociologové, zajímající se o sport, a v tomto smyslu dokázal nenásilně a poměrně vkusně vést oba druhy čtenářů, aniž by se pro jedno stal nesrozumitelným a pro druhé laickým. Neúmyslným pozitivem výboru „Sociologie sportu“ je pak v našich podmínkách i nepřímé připomenutí, že naši čtenáři žádný výbor na toto téma (pochopitelně zcela jinak orientovaný) zatím k dispozici nemají. A to je snad zbytečná škoda.

Pavel Pácl

Doc. Ing. Andrej Kamiač, CSc., *Ekonomika vzdelania*, vyd. Práca, Bratislava 1971, stran 220.

Poslední desetiletí přinesla zajímavou otázku, kterou si společnost až do této doby takto výslovně nepoložila. Otázku, jaký je hospodářský efekt vzdělání člověka, jaké jsou ekonomické důsledky určité vzdělanostní úrovně obyvatelstva. Na tuto hlavní otázku a na řadu dalších, z ní vzešlých se pokouší odpovědět Andrej Kamiač v recenzované publikaci.

Kniha obsahuje deset hlavních kapitol, které se člení do dalších logicky přesně utříděných podkapitol. Lze říci, že těchto deset kapitol tvoří tři tematické celky.

První celek je složen z prvních čtyř kapitol více méně obecného charakteru, které zařazují vzdělání do života společnosti podle nejrůznějších aspektů, studují vzdělání jako faktor ekonomického růstu společnosti a sledují místo ekonomické teorie v oblasti vzdělání. Poslední, čtvrtá kapitola této části, se zabývá prognostikou rozvoje vzdělání a sladění požadavků na rozvoj vzdělání s ostatními požadavky především (ale ne pouze) ekonomického rozvoje společnosti.

Druhý celek, který je rozsahem textu největší (zahrnuje kapitoly V.–VIII. a stránkově zhruba polovinu knihy) má charakter (zjednodušeně řečeno) metodologický. V tom smyslu totiž, že se věnuje v podstatě metodám měření ekonomické efektivity vzdělání. Tato část je neobyčejně zajímavá nejen pro svou samotnou podstatu (tj. způsoby jak měřit efekt vzdělání), nejen proto, že se zde čtenář seznámí s řadou metod posuzujících ekonomickou účinnost vzdělání, které vznikly a jsou používány v zahraničí (kap. VII, 3), ale také pro široký statistický materiál, který přináší údaje dosud

buď těžko dostupné, nebo roztroušené po nejrůznějších publikacích víceméně resortního charakteru.

Třetí celek (kapitola IX. a X.) má charakter prakticko-aplikační. Rozebírá efektivnost vzdělání v rámci podniku i na úrovni ČSSR (kapitola IX.) a kapitola poslední pak končí přehledem možností zvyšování efektivnosti vzdělání uvnitř stávající vzdělávací soustavy. Zde se čtenář může s autorem zamyslet stejně tak nad možnostmi v oblasti řízení a organizace školství a nad problémy informačního systému, jako nad rezervami, které jsou ukryty v samotném pedagogickém procesu či nad otázkou v naší současnosti velmi aktuální, tj. nad možnostmi rozmístění sítě škol a jejich optimální velikosti.

Celá kniha ukazuje jak může být zajímavý pohled odborníka z oboru, který přece jen dosud nemá zcela tradiční vztah k oblasti vzdělávání, když je propracován soustavně. Nutí však k zamyšlení nejen školské pracovníky a pedagogy, ale také odborníky z jiných oborů. Autor to sám naznačuje, když hovoří o ekonomickém rozvoji společnosti, při němž se nelze spokojit již jen s dosavadními klasickými zdroji a je čím dál zřetelnější, že se musí mezi ně zahrnout i vzdělání: „V důsledku toho začínalo vzdělání plnit aj významnou ekonomickou funkci a začala se oň zaujímat ekonomická věda a ostatné příbuzné vedné disciplíny. Napr. v súvislosti s rozširovaním počtu vzdelávaných vznikali nové problémy sociálneho a psychologického charakteru, ktoré nemohli uspokojivo riešiť ani pedagogická, ani ekonomická veda. Do oblasti vzdelávania nutne pristúpil aj ďalší vedný partner, a to sociológia, psychológia, filozofia, ktoré majú za úlohu, spolu so základnou vednou disciplínou – pedagogickou vedou – komplementárne riešiť problémy vzdelávania a vzdelania zo všetkých aspektov.“ (S. 30–31.)

Takový proces se dotknul řady vědních disciplín a předmětů jejich zkoumání. Je třeba se jen radovat z toho, že zasahuje oblast vzdělání (a výchovy). V současnosti by vlastně mělo být již těžké uvažovat o pedagogice bez sociologie a bez ekonomiky. Užitek skýtá takové spojení nepochybně všem zúčastněným. Ekonom zpravidla racionálně zvažuje potřeby společnosti a ze svého hlediska reguluje možnosti vzdělání (i když jsou jeho úvahy samozřejmě podřízeny celkovému politickému cíli společnosti). Sociolog dává k dispozici aktuální materiál jak pedagogovi, tak ekonomovi, neboť činnost obou vede ve svých důsledcích k přesunům mezi skupinami obyvatelstva a ke změnám sociologických charakteristik těchto skupin, což obojí je pro sociologa neobyčejně významné a zajímavé.

Takové aspekty také prolínají řadou kapitol knihy Andreje Kamiače, ať přímo nebo nepřímo. Zdá se však, že pro sociologii jsou nejpodnětější, vedle všech obecných úvah v prvních třech kapitolách, především otázky prognostiky rozvoje vzdělání a otázky plánování v tomto směru (kap. IV.). Právě tyto činnosti budou zřejmě nejvíce potřebovat zájem a pomoc sociologie. Obdobně pak všechny konkrétní problémy, ať už na úrovni podniku, nebo v samotné školské soustavě, jak se tomu věnují poslední dvě kapitoly.

V rámci stručné recenze se nelze ovšem věnovat všem zajímavým problémům, které kniha přináší. Závěrem je možno ještě poznamenat, že autor na mnoha místech věnuje pozornost vysokým školám a tím také problémům souvisejícím s výchovou vysokoškolské inteligence. Tím se stává kniha zajímavou pro řadového vysokoškolského učitele, který může jejich údajů použít ve své výchovné činnosti i pro akademické funkcionáře vysokých škol, kterým může pomoci v jejich řídicí činnosti.

Svatomíra Přadková

B. A. Čagin, *Očerok istorii sociologičeskoj mysli v SSSR (1917–1939)*, „Nauka“, Leningrad 1917, 243 stran.

Recenzovaná práce je sama o sobě jednak výrazem vzrůstajícího zájmu o sociologii, její teoretické i praktické aplikace v SSSR, jednak pokusem, ve smyslu titulu – „nástinem“ historie této problematiky za více než padesát let existence Sovětského svazu. Autor vymezuje v úvodu předmět svého historického zkoumání tím, že klade rovnítko mezi historický materialismus a marxistickou sociologií. V tom činí zadosť